

Az athéni demokrácia

- Kr. e. XVI-XII. század: A mükénéi kor

Despotikus királyság, azaz az uralkodót isteni jellegű személynek tartották. Vezető réteg a fegyveres arisztokrácia volt. Az ő háztartásaikban dolgozott a kézművesek jó része. A parasztság egy része szabad parasztokból állt, akik saját földjükön dolgoztak, másik részük bérlőkből állt, akik nagybirtokosok földjeiből béreltek egy darabot. (Hasonló társadalmi rendszer, mint az ókori keleti folyamvölgyi civilizációknál.) Az államigazgatás az írást is használta. Majd folyamatos hanyatlás, a királyi hatalom csökkenése. Fokozatosan kialakul a görög városállam, a polisz.

- Athén: Az örökletes királyságot arisztokratikus köztársaság váltotta föl

Az állam élén kilenc, évente váltakozó, arisztokrata származású tisztviselő, az arkhón állt. Mellettük állt a volt arkhónokból álló tanács, amit az Areioszpagosz (Árész-domb) tanácsának hívtak.

Adósrabszolgáság: az arisztokraták a fizetni nem tudó adósaiknak földjét lefoglalták, az adóst rabszolgájukká tették, így elvesztette polgárjogát (mivel nincs földje). Ennek egyenes következménye volt a kivándorlás, gyarmatosítás (Szicília, Dél-Itália, Fekete-tenger, Égei-tenger partvidéke).

A démosz (démosz: köznép; azaz iparosok, kereskedők, parasztság) nyomására Kr. e. 621-ben Drakón írásba foglalta a törvényeket (arisztokrata szokásjogokat).

Kr. e. 594-ben Szolón arkhón intézkedései: eltörölte az adósrabszolgáságot, egyszeri alkalommal való adósság elengedés (szeizaktheia=teherlerázás), adósok visszakapták a földjüket; a lakosság vagyoni alapon történő beosztása négy osztályba: ötszáz mérősök, lovagok, ökörfogatosok (zeugitészek), napszámosok (thészek).

Gyakorlatilag egy timokratikus rendszer jött létre, vagyis a hatalomgyakorlás alapja a vagyoni helyzet volt, tehát az állam lakosai vagyonuk arányában részesedhettek a politikai jogokból.

- Kr. e. 560-527. Peiszisztratosz türannisz

A démosz és az arisztokrácia közötti harcban egyensúlyi helyzet alakult ki. Ebben a helyzetben egyes arisztokraták a démoszra támaszkodva magukhoz ragadták a hatalmat, és uralmukat az arisztokrácia háttérbe szorításával gyakorolták. Ezt a rendszert nevezzük türannisznak, az élén álló személyt pedig türannosznak.

Athénben Peiszisztratosz teremtette meg a türanniszot. Nagy építkezésekbe kezdett, fejlesztette a kereskedelmet, vidékre kiszálló bíróságokkal védte a parasztságot, az első drámákat is a türannisz idején adták elő (a Dinüszosz-ünnepek alkalmával).

- Kr. e. 508. Kleiszthenész reformjai

A türanniszok elűzése (Kr. e. 510.) után Kleiszthenész szervezte újjá az athéni államot:

* Attikát tíz phülébe (kerületbe) osztotta. Minden phülé három részből (trittüsz) állt: város, partvidék, szárazföld belseje.

* Minden phülé 50-50 tagot küldött az ötszázak tanácsába. Tagjai 1 évig voltak hivatalban, fizetést kaptak. Feladatuk volt a népgyűlés elé kerülő törvényjavaslatok megvitatása, a határozatok végrehajtása.

* Népgyűlés: a hatalom tényleges birtokosa. Tagja volt minden teljes korú athéni polgár. (Nem lehetett polgár: rabszolga, nő, betelepített idegen.) Ez hozta a törvényeket, választotta a tisztviselőket, döntött hadüzenetről.

* Cserépszavazás (Osztrakizmosz): a célja az volt, hogy megakadályozzák a türannisz visszaállítását. Minden évben megkérdezték a polgárokat, hogy szerintük ki akar uralomra törni, türannosz lenni. Az illető nevét mindenki felírta egy cserépdarabra, majd odavitte egy kijelölt helyre. Ha a cserepek száma haterneél kevesebb volt, akkor a szavazás érvénytelennek

számított. Ha elérte a hatezret, akkor azt a személyt, akire a legtöbb szavaztak tíz évre kiutasították, de az illető megmaradt javai élvezetében.

- Kr. e. 492-449. A perzsa háborúk

Kr. e. 492. Dareiosz nagy hajóhadat küldött Athén ellen, de ezt egy tengeri vihar tönkretette.

Kr. e. 490. A görögök Miltiádész vezetésével Marathón mellett legyőzték a perzsákat.

Kr. e. 480. Xerxész hadjárata a görögök ellen. Perzsa győzelem a Thermopülai szorosban Leónidász spártai király serege felett.

Kr. e. 480. Görög győzelem (Themisztoklész vezetésével) a szalamiszi tengeri ütközetben.

Kr. e. 479. Görög győzelem (Pauszaniász spártai hadvezér vezetésével) a plataiai csatában.

Kr. e. 478. Déloszi szövetség létrehozása: Perzsaellenes védelmi szövetség Athén vezetésével.

- Kr. e. V. század közepe: Athén virágkora

Az athéni demokrácia gazdasági alapját az egyre inkább a rabszolgamunkára épülő árutermelés és az ebből származó jövedelmek képezték. Ez lehetővé tette azt, hogy az állami élet irányításában a polgárság egésze ténylegesen részt vegyen.

Kr. e. 461-ben Ephialtész arkhón korlátozta az Areioszpagosz tanácsának hatalmát, mely tovább növelte a népgyűlés szerepét.

Igazságszolgáltatás: Az esküdtbíróóságok (heliaia) tagjait a 30 éven felüli athéni polgárok közül sorsolták, de csak egy napra, akik napidíjat kaptak.

Tíz sztrategosz (hadvezér) választása. Ezt a tisztséget egy évnél tovább is lehetett viselni.

Periklész *Kr. e. 443 és 429 között* folyamatosan betöltötte a sztrategosz tisztségét. Remek adottságokkal rendelkezett: jó hadvezér, kitűnő politikus, nagyszerű szónok volt. A peloponnészoszi háború elején pestisben halt meg.

- Kr. e. 431-404. A peloponnészoszi háború

A perzsa háborúk után egyre növekedtek a Spárta vezetése alatt lévő peloponnészoszi szövetség, és az Athén irányítása alatt álló déloszi szövetség közötti politikai, gazdasági és katonai ellentétek. Ez végül is háborúhoz vezetett (peloponnészoszi háború), amely Athén teljes vereségével végződött. Ezzel Athén nagyhatalmi helyzete végleg megszűnt.